

MEĐUNARODNA IZBORNA PROMATRAČKA MISIJA Bosna i Hercegovina – Opći izbori, 7. listopada 2018. godine

IZJAVA O PRELIMINARNIM NALAZIMA I ZAKLJUČCIMA

PRELIMINARNI ZAKLJUČCI

Opći izbori 2018 u Bosni i Hercegovini su bili istinski konkurentni ali ih karakterizira ih nastavak podijeljenosti po etničkim linijama. Biračima je ponuđen širok izbor kandidata koji su mogli slobodno sprovesti kampanju. Međutim, kandidati su se više fokusirali na napad na ličnost i širenje straha nego na razgovor o političkim alternativama. Ovisnost medija o političkim i poslovnim interesima često je rezultirala pristrasnom praćenju. Slučajevi pravljenja pritiska i prekomjernog utjecaja na izbor birača nisu efikasno razmotreni. Dugotrajni nedostaci u pravnom okviru i nedavne rasprave o reformama su kočene zbog političkih nesuglasica što je dodatno oštetilo povjerenje u javne institucije. Općenito, više razine izborne administracije su efikasno sprovodile izbore. Na dan izbora, birački odbori su radili transparentno, ali su se suočavali sa određenim poteškoćama u praćenju procedura posebice tijekom brojanja.

Pravni okvir je uglavnom pogodan za demokratske izbore. Međutim, i dalje ostaju značajni dugotrajni nedostaci jer su ustavne i izborne reforme kočene političkim zastojima. Posebno treba istaći da su ograničenja na pravo kandidiranja po osnovu etničke pripadnosti i prebivališta suprotno opredjeljenjima OESS-a, Vijeća Europe i ostalim međunarodnim standardima. Presude Europskog suda za ljudska prava i dalje nisu sprovedene, a formiranje državnih i entitetskih institucija nakon ovih izbora je upitno jer odluka Ustavnog suda nije sprovedena.

Središnje izborna povjerenstvo (SIP) je većinu svojih zadataka efikasno sprovodilo usprkos ograničenom proračunu i osoblju, a uz kulise stalnih kritika i navoda koji se odnose na tehničke pripreme. Zainteresirane strane imale su manjak povjerenja u sve razine izborne administracije dovodeći u pitanje njenu nepristrasnost uglavnom uključujući i radi brojnih vjerodostojnih tvrdnji da su izborni kandidati trgovali mjestima da bi uspostavili kontrolu nad aktivnostima biračkih odbora (BO). U usporedbi sa ostalim razinama, općinska izborna povjerenstva (OIP) su radila na profesionalniji način.

Ukupan broj registriranih birača bio je 3.352.933 što uključuje i 77.814 u inozemstvu. Zainteresirane strane su u više navrata izrazile zabrinutosti u svezi točnosti Središnjeg biračkog popisa (SBP), posebno podataka preminulih birača koji su ostali na SBP-u. SIP je poduzelo mjere kako bi se poboljšala točnost SBP, a slučajeve glasovanja putem pošte gdje se sumnja na zlouporabu je uputila Uredu tužitelja radi dalje istrage.

SIP je registriralo popise sa 60 političkih stranaka i 16 koalicija sa 3.515 kandidata kao i 25 neovisnih kandidata za utrke na državnoj i entitetskoj razini. Birači su stoga imali širok izbor. Proces registracije, koji se dešavao prije dolaska ODIHR IPM, je općenito odavao dojam inkluzivnosti. Sumnjalo se u iskrenost sudjelovanja nekih od kandidata zbog prijavljene raširene prakse registracije koja se vrši isključivo radi trgovanja mjestima u BO.

Kandidati su mogli slobodno da sprovode svoje kampanje, a slobode govora, kretanja i udruživanja su uglavnom štovane. Služilo se raznim metodama kampanje uključujući i online metode. Kampanja je uglavnom bila podijeljena po etničkim linijama. Kandidati su koristili negativnu i polarizirajuću retorku, napad na ličnost i širenje straha nauštrb govora o političkim alternativama. Slučajevi

povlaštenog tretmana koje vlasti daju kandidatima na trenutnim funkcijama, zlouporaba administrativnih sredstava i prekomjeran utjecaj na izbor birača su bile razlog za izražavanje zabrinutosti, a sagledano sa aspekta međunarodnih standarda i opredjeljenja da se kampanja sprovodi u pravednom i slobodnom okruženju. Nije zabilježena niti prijavljena diskriminatorska retorika protiv nacionalnih manjina.

Jednakost spolova nije bila istaknuta tema, a kada jeste, onda se fokusirala na pitanja obitelji. Iako su se žene pojavljivale na izbornim događajima, rijetko su kampanju sprovodile same, a strukture političkih stranaka nisu aktivno promovirale žene kandidate. Medijski fokus je većinom bio na kandidatima muškarcima.

Regulatorni okvir ne osigurava adekvatnu transparentnost i odgovornost u svezi financiranja kampanje. SIP nadgleda financiranje kampanje, ali dostupne sankcije često nisu dovoljne da bi imale efekt odvratanja, a praznine u zakonu ostavljaju prostor za novčane tijekove kojima se ne može ući u trag. Većina prethodnih preporuka ODIHR-a i Grupe zemalja Vijeća Europe za borbu protiv korupcije (GRECO) i dalje nisu uzete u obzir.

Medijski izvori su brojni i odražavaju podijeljenosti društva po etničkim i političkim linijama što je i potvrdilo medijsko praćenje koje je vršila ODIHR IPM. Manjak transparentnosti o tome tko posjeduje medije i utjecaj političkih i poslovnih interesa na uređivačke politike stvara zabrinutosti o sposobnosti većine medija da ponude nepristrano praćenje političkih zbivanja. Javni servisi koje je pratila ODIHR IPM pružili su besplatno emitiranje izbornim kandidatima tokom održavanja zvanične kampanje. Javni servis Republike Srpske je značajno pratio jednog od kandidata za člana Predsjedništva što je dovelo u pitanje jednake uvjete za sve kandidate. Mnogi emiteri su organizirali debate između kandidata, ali s obzirom da su mnogi vodeći kandidati odbili da zajedno sudjeluju na debatama, biračima je smanjena mogućnost da donesu odluke na bazi potpunih informacija.

Mehanizmi za prigovore i žalbe postoje i osiguravaju blagovremeno razmatranje istih što uključuje i sudsku reviziju. Međutim, ograničeno tumačenje prihvatljivosti od strane izbornih povjerenstava dovelo je do onemogućavanja pružanja djelotvornih pravnih lijekova i učinilo da navodne neregularnosti ostanu nerazmotrene. Ovo je dodatno doprinijelo manjku povjerenja u mehanizme prigovora. SIP je razmatralo nekoliko prigovora na javnim zasjedanjima i posjeduje registar prigovora, ali proces transparentnosti i dalje predstavlja problem. SIP je razmatralo prigovore i usvajalo odluke vezane za njih uglavnom konsenzusom koji je nastojao da održi sveukupnu etničku ravnotežu u SIP-ovom pristupu.

Izborni dan je uglavnom protekao uredno, usprkos određenim nepravilnostima koje su uočene tijekom dana. Tajnost glasovanja nije u potpunosti osigurana, a primijećeni su i slučajevi gdje se sumnja u zlouporabu procesa asistiranog glasovanja. BO često nisu pratili zakonom propisane procedure, a posebno tokom brojanja i ispunjavanja protokola rezultata što je ukazalo na neadekvatnu obuku. Ranije faze izrade rezultata su pozitivno ocijenjene. Velika nazočnost građana promatrača je doprinijela cjelokupnoj transparentnosti procesa.

PRELIMINARNI ZAKLJUČCI

Kontekst

Bosnu i Hercegovinu čine dva entiteta: Federacija BiH (FBiH) i Republika Srpska (RS). Državni ustav prepoznaje Bošnjake, Srbe i Hrvate kao tri konstitutivna naroda.¹ Državna struktura je rezultat Općeg

¹ Građani se također mogu izjasniti kao Ostali time što se identificiraju kao pripadnici neke druge grupe ili što izaberu da ne žele biti pripadnici niti jedne etničke grupe.

okvirnog sporazuma za mir (Dejtonski sporazum) iz 1995. godine. Ured visokog predstavnika (OHR), međunarodno tijelo sa mandatom da nadgleda implementaciju Dejtonskog sporazuma, i dalje posjeduje opsežna ovlaštenja koja se, međutim, ne primjenjuju u praksi. Međunarodna zajednica je podijeljena u mišljenjima o vezi između uloge OHR i političke dinamike u zemlji.

Izbori su se održali u atmosferi političke stagnacije i nedovoljnog gospodarskog rasta u okružju trajne razočaranosti stanovništva u javne institucije. Tri konstitutivna naroda se gotovo isključivo oslanjaju na političku podršku svojih relevantnih zajednica. Nedostatak zajedničke vizije o budućnosti zemlje i nedovoljna suradnja unutar i između tri konstitutivna naroda često rezultira političkim zastojem. Vodeća koalicija formirana nakon izbora 2014. godine je imala internih nesuglasica i slučajeve dezertstva koji su značajno ometali donošenje odluka, uključujući i reformske napore koji se tiču potencijalnog pridruživanja Europskoj uniji. Nadalje, nastavak politizacije javnog sektora, najvećeg poslodavca u zemlji, formira kulturu ovisnosti o takvoj vrsti zaposlenja na taj način stvarajući odanost koja prelazi u glasovanje za kandidate koji su u sadašnjoj vlasti ili na neizlaženje na izbore.

Utrke su uglavnom između političkih stranaka unutar istih etničkih zajednica. U FBiH, Stranka demokratske akcije (SDA), Savez za bolju budućnost (SBB) kao i drugi kandidati računaju na podršku Bošnjaka, dok Hrvatska demokratska zajednica Bosne i Hercegovine (HDZ BiH), Hrvatska demokratska zajednica 1990 (HDZ 1990) i druge stranke traže naklonost Hrvata. Socijaldemokratska partija (SDP), Demokratska fronta (DF) i nekoliko drugih stranaka imaju multietnički pristup iako bazu njihove podrške tradicionalno čine Bošnjaci. U RS-u, Savez nezavisnih socijaldemokrata (SNSD), Srpska demokratska stranka (SDS), Partija demokratskog progresa (PDP) i Narodni demokratski pokret (NDP) se, između ostalih, natječu za glasove Srba. Od prošlih izbora, pojavilo se nekoliko novih političkih igrača što uključuje one nastale kao rezultat odcjepljenja od SDA.

Pravni okvir

Izbori su prvenstveno regulirani na državnoj razini, naime Ustavom Bosne i Hercegovine iz 1995. godine, Izbornim zakonom iz 2001. godine, Zakonom o financiranju političkih stranaka iz 2012. godine, Dejtonskim sporazumom kao i propisima Središnjeg izbornog povjerenstva (SIP). Određena pitanja u svezi političkih stranaka i formiranja entitetskih institucija regulirana su entitetskim ustavima i izbornim zakonima na entitetskoj razini.² Izborni okvir je detaljan i uglavnom pogodan za demokratske izbore usprkos nedostacima u ustavnom okviru i izbornim zakonima. Hijerarhijski odnos između zakona na državnoj razini i ustava na entitetskim razinama nije jasan.

Trenutni ustavni poredak osporava principe univerzalnog i jednakog prava glasa i zabrane diskriminacije predviđeni obvezama i opredjeljenjima OESS-a, Europskom konvencijom o ljudskim pravima (ECHR) i drugim međunarodnim standardima i dobrim praksama.³ Samo birači koji samoizjašnjavanjem izjave da su Bošnjaci, Hrvati ili Srbi mogu se kandidirati za državno

² Entitetsko zakonodavstvo obuhvata Ustav FBiH iz 1994. godine i Ustav RS iz 1992. godine, Zakon o političkim udruženjima FBiH iz 1990. godine, RS-a iz 1996. godine i Brčko distrikta iz 2012. godine, Zakone o financiranju političkih stranaka RS-a iz 2008. godine i Brčko distrikta iz 2004. godine.

³ Članak 21.3 Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima i članak 25. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima (ICCPR) iz 1966. godine propisuju "univerzalno i jednakopravno pravo glasa", a članak 2. istog Pakta također izričito zabranjuje diskriminaciju. Stavak 7.3 Kopenhagenskog dokumenta OSCE-a iz 1990. godine navodi da zemlje učesnice moraju „garantirati univerzalno i jednakopravno pravo glasa svim punoljetnim državljanima” dok stavak 7.5 obvezuje zemlju sudionicu da „štuje prava građana da se kandidiraju za javne ili političke funkcije ... bez diskriminacije“. ECtHR se u svojim odlukama poziva na članak 14. ECHR-a (nediskriminiranje) u svezi sa člankom 3. Protokola br. 1 ECHR-a (pravo na slobodne izbore), kao i članak 1. Protokola br. 12 ECHR-a (opća zabrana diskriminacije). Uz to, vidjeti [Kodeks dobre prakse u izbornim pitanjima](#) Venecijanskog povjerenstva Vijeća Europe.

predsjedništvo ukoliko imaju prebivalište u odgovarajućem entitetu.⁴ Europski sud za ljudska prava (ECtHR) je više puta zaključio da ova ograničenja nisu u skladu sa ECHR.⁵

Izborni zakon i Zakon o financiranju političkih stranaka su izmijenjeni 2016. godine na osnovu prijedloga parlamentarnoga povjerenstva formiranog 2015. godine.⁶ Ove izmjene su se odnosile na nekoliko preporuka koje je prethodno dao ODIHR i uvele su niže pragove za povrat izbornih pologa kandidatima i bolje definiranje neregularnosti u financiranju kampanja. Većina prethodnih preporuka nisu uzete u obzir što uključuje i uvođenje djelotvornih odredbi o sprječavanju zlouporabe državnih sredstava, financiranju kampanja i nadziranju financiranja kampanja i rješavanju izbornih sporova. Nekoliko sugovornika međunarodne IPM su izrazili ozbiljne zabrinutosti u svezi manjka političke volje da se pristupi ustavnim i izbornim reformama.

Ustavni sud je 2016. godine proglasio neustavnim odredbe Izbornoga zakona u svezi izbora delegata u Dom naroda Parlamenta FBiH (gornji dom entitetskog parlamenta) koji vrše županijske skupštine.⁷ Državni parlament nije izmijenio zakon. Ustavni sud je 2017. godine poništio odredbe, a pokušaji da ovom pitanju pristupi parlament FBiH i SIP su bili neuspješni.⁸ Kao rezultat, ostaje pravna praznina u svezi dodjele mandata u Domu naroda Parlamenta FBiH, a koja može uticati na formiranje nekih institucija u FBiH i na državnoj razini nakon izbora.⁹

Izborni zakoni također imaju određene nedostatke. Na primjer, državni funkcioneri i javni službenici u nekim slučajevima moraju dati ostavku ili privremeno odstupiti kako bi se mogli kandidirati. Usprkos zakonskoj obvezi, SIP se suzdržalo od toga da ustanovi da li su se ti kandidati pridržavali zakona već su se pouzdali u njihovo samostalno pridržavanje zakona.¹⁰

Izborni sistem

U okviru složenog institucionalnoga sistema, opći izbori uključuju utrke za izravne izbore koji se održavaju na tri razine. Na državnoj razini, biračko tijelo bira članove Predsjedništva BiH i zastupnike u Zastupničkom domu BiH (ZD BiH). Na entitetskoj razini, građani registrirani u FBiH biraju zastupnike Zastupničkog doma FBiH (ZD FBiH), dok oni registrirani u RS-u biraju predsjednika i dva potpredsjednika RS-a kao i zastupnike Narodne skupštine RS (NS RS). U FBiH će se održati i izbori za deset županijskih skupština. Pored navedenog, održat će se i neizravni izbori za gornje domove državnog i oba entitetska parlamenta kao i za predsjednika i dva potpredsjednika FBiH.

⁴ Samo kandidati iz reda srpskog naroda mogu da se kandidiraju za člana državnog predsjedništva iz RS-a dok se za članove državnog predsjedništva iz FBiH mogu natjecati samo kandidati iz reda bošnjačkog i hrvatskog naroda. "Ostali" nemaju pravo da se kandidiraju za državno predsjedništvo i entitetske predsjednike i potpredsjednike.

⁵ Vidjeti, između ostalog, presude ECHR u slučajevima [Sejdić i Finci protiv Bosne i Hercegovine](#), [Zornić protiv Bosne i Hercegovine](#), [Pilav protiv Bosne i Hercegovine](#) i [Šlaku protiv Bosne i Hercegovine](#).

⁶ Ovo zajedničko parlamentarno povjerenstvo sastoji se od po tri predstavnika iz SIP-a, Vijeća ministara i oba doma državnog parlamenta.

⁷ Ustav FBiH propisuje da se Dom naroda FBiH sastoji od 58 delegata od kojih po 17 dolazi iz svakog od tri konstitutivna naroda i 7 delegata iz reda Ostalih. Ustavni sud je djelomično prihvatio prigovor Bože Ljubića (HDZ BiH) i poništio odredbe kojima se zahtijeva da svakom od konstitutivnih naroda bude dodijeljen po najmanje jedan delegat u svakoj županiji kao i odredbe koje navode broj delegata iz reda Bošnjaka, Hrvata i Srba iz svake županije. Trenutno se čeka odluka Ustavnoga suda za još jedan prigovor vezan za istu materiju.

⁸ U siječnju 2018. godine, državni parlament je odbio dva prijedloga koja su podnijeli HDZ BiH i SDA. Parlament FBiH je u lipnju i rujnu 2018. godine raspravljao, ali nije usvojio, nacrt Zakona o izbornim jedinicama i broju mandata u Parlamentu FBiH u konačnom glasanju. Predmet je u procesu pred Ustavnim sudom FBiH. Iako članak 10.12 Izbornoga zakona daje ovlasti SIP-u da odredi broj delegata nakon svakog novog popisa, nacrt dokumenta SIP-a o dodjeljivanju mandata u FBiH Domu naroda nije usvojen.

⁹ Dom naroda FBiH ima ulogu u odabiru predsjednika i potpredsjednika FBiH kao i u formiranju Vijeća ministara FBiH i Doma naroda FBiH kao i Doma naroda Parlamentarne skupštine (gornji dom državnoga parlamenta).

¹⁰ SIP je objasnilo ODIHR IPM-u da nema pristupa datotekama o državnim službenicima na državnom, entitetskom i na razini Brčko distrikta.

Tri člana Predsjedništva Bosne i Hercegovine se biraju prostom većinom na dvije odvojene kandidacijske liste u dva entiteta.¹¹ Predsjednik i potpredsjednici RS-a također se biraju prostom većinom glasova. Kandidat koji dobije najviše glasova postaje predsjednik, dok dva najviše rangirana kandidata iz reda druga dva konstitutivna naroda postaju potpredsjednici.

Većina članova ZD BiH, ZD FBiH kao i NS RS biraju se putem sistema proporcionalnih otvorenih listi u višečlanim izbornim jedinicama (VIJ). Mandati u VIJ se dodjeljuju političkim subjektima koji su dobili najmanje 3 posto od ukupnog broja važećih glasova u odgovarajućim VIJ kao i neovisni kandidati.¹² Kandidati koji dobiju barem 20 posto preferencijalnih glasova prvi dobivaju mandate dok ostali kandidati dobivaju mandate sukladno svojem poretku na listi. Nakon početne dodjele mandata u VIJ, kompenzacijski mandati se dodjeljuju prema zatvorenim stranačkim listama kako bi se osigurala adekvatna proporcionalna zastupljenost stranaka i koalicija na entitetskoj razini.¹³ Nadalje, Izborni zakon propisuje minimalnu zastupljenost odnosno četiri mandata za svaka od tri konstitutivna naroda u slučaju ZD FBiH i NS RS.

Usprkos zakonskoj obvezi, granice VIJ nisu revidirane svake četiri godine kako zakon nalaže. Broj birača po izabranom zastupniku za ZD BiH, ZD FBiH i NS RS značajno se razlikuje u svakoj VIJ što podriva jednakost prava glasa.¹⁴

Izborna administracija

Izbore sprovodi Središnje izorno povjerenstvo (SIP), 143 općinska izborna povjerenstva, i 5.649 biračkih odbora (BO). Glasovanje izvan zemlje vršilo se putem pošte i na 10 biračkih mjesta uspostavljenih u ambasadama i konzulatima u inozemstvu.

Zainteresirane strane imale su manjak povjerenja u sve razine izborne administracije dovodeći u pitanje njenu nepristranost i navodeći sumnju u političku i etničku naklonost članova OIP-a.¹⁵ Veliki broj sugovornika su stalno izražavali zabrinutost o mogućim manipulacijama na dan izbora što nadalje narušava povjerenje u izbornu administraciju u periodu koji predstoji izborima.

¹¹ Jednoga Bošnjaka i jednoga Hrvata biraju birači iz FBiH, dok jednoga Srbina biraju birači iz RS-a. Birači registrirani u FBiH mogu glasovati samo za kandidata iz reda Bošnjaka ili Hrvata, ali ne za oba. Birači u Brčko distriktu glasuju za kandidate iz FBiH ili RS-a, u ovisnosti od svog entitetskoga državljanstva.

¹² Politički subjekt jeste stranka, koalicija, neovisni kandidat ili lista neovisnih kandidata koji su registrirani za sudjelovanje na izborima. U skladu sa *Saint-Lague* metodom, dodjela mandata u VIJ među političkim subjektima koji imaju pravo na mandat se vrši prema najvećim izbornim koeficijentima. Neovisnim kandidatima su dodijeljeni koeficijenti jednaki broju svojih odgovarajućih glasova.

¹³ Zastupnički dom BiH sastoji se od 42 zastupnika: 21 zastupnik se bira iz pet VIJ u FBiH i 9 iz tri VIJ u RS-u. Dodatnih sedam zastupnika iz FBiH i pet zastupnika iz RS dobivaju kompenzacijske mandate. Zastupnički dom FBiH se sastoji od 98 zastupnika od kojih se 73 bira u 12 VIJ, a 25 dobiva kompenzacijske mandate. NS RS sastoji se od 83 zastupnika od koji se 63 bira u 9 VIJ, a 20 dobiva kompenzacijske mandate. Brčko distrikt je uključen u VIJ FBiH. Zatvorene kandidacijske liste za kompenzacijske mandate smiju uključivati samo kandidate na otvorenim listama.

¹⁴ Vidjeti stavak 7.3 Kopenhagenskog dokumenta OSCE-a iz 1990. godine. Stavak I.2.2 iv Kodeksa dobre prakse u izbornim pitanjima koji je donijelo Venecijansko povjerenstvo 2002. godine preporučuje da “dozvoljeno odstupanje od normi ne treba iznositi više od 10% i sigurno ne treba prelaziti 15% osim u posebnim okolnostima (zaštita koncentrirane manjine, rijetko naseljene administrativne jedinice)”. Odstupanje od prosječnog broja birača prelazi 15 posto u 3 od 8 VIJ za ZD BiH (najveće odstupanje je 65 posto), u 6 od 12 za FBiH ZD i 2 od 9 za NS RS.

¹⁵ Stavak 20 Općeg komentara br. 25 koji je donio Odbor za ljudska prava UN-a 1996. godine, a koji komentira Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (ICCPR) naglašava potrebu da se izborni proces mora sprovoditi “na fer osnovi, nepristrasno i u skladu sa zakonima koji su usklađeni sa Paktom.” Stavak II.3.1 [Kodeksa dobre prakse u izbornim pitanjima](#) Venecijansko povjerenstvo iz 2002. godine naglašava da „nepristrasna institucija mora biti zadužena za primjenu Izbornoga zakona“.

SIP je stalna institucija koja je odgovorna za sveukupno provođenje izbora. Svih sedam članova SIP –a imenuje BiH Zastupnički dom na mandat u trajanju od sedam godina. SIP je 27. rujna 2018. godine izabralo da jedan od dva njena člana iz reda srpskog naroda bude novi predsjednik SIP-a.¹⁶ SIP je održavalo javne sesije na redovnoj i *ad hoc* osnovi, a većinu odluka je donosila jednoglasno. Objavila je materijale za informiranje birača na tri lokalna jezika kao i na znakovnom jeziku na svim glavnim TV stanicama.

SIP je uglavnom ispunilo svoje zadatke i efikasno sprovelo izbore. SIP je radilo u okruženju neprestanih kritika i navoda koji se odnose na tehničke pripreme. Kritike i navode su izrazile razne zainteresirane strane, a pojačali su ih mediji što je narušilo ugled SIP-a i oštetilo njegov kredibilitet.¹⁷ SIP je ODIHR IPM-u navelo da nedovoljan broj uposlenika i ograničen proračun predstavljaju glavne prepreke za ovu instituciju.¹⁸

OIP su radila na profesionalniji način. Ona su imenovala BO na osnovu nominacija koje daju politički subjekti.¹⁹ Međutim, formiranje BO je za većinu OIP predstavljalo problem jer im je u početku nedostajao značajan broj nominiranih kandidata.²⁰ Imenovanje BO je zatim praćeno velikim brojem zamjena. SIP je odbilo mnoge nominirane kandidate jer su bili kandidati na lokalnim izborima 2016. godine, a neka OIP su navela da su u svezi sa ovim pitanjem slabo komunicirale sa SIP-om.²¹ OIP su odgovorila time što su nominirale članove iz grupe članova povjerenstva koji su bili članovi na prethodnim izborima i time što su tražili da im općine imenuju kandidate. Dosta nominiranih kandidata su dali ostavke zbog niskih naknada. Pored toga, OIP su morala da zamijene značajan broj članova BO jer su bili neuspješni na ispitu o procedurama na dan izbora.²² Ovo je dodatno povećalo opterećenost OIP koja su morala naći zamjene i ponovo sprovesti obuku novih članova BO. Promatrači ODIHR IPM-a su procijenili da je kvaliteta obuke varirala diljem zemlje.

Mnogi sugovornici međunarodne IPM su naveli zabrinutost da BO služe interesima političkih stranaka ili da su članovi uistinu predstavljali samo jednu političku stranku.²³ Iako je imenovanje biračkih odbora formalno izvršeno sukladno zakonu, postojali su brojni vjerodostojni navodi OIP, političkih stranaka i građana promatrača da su politički subjekti trgovali mjestima u BO da bi uspostavili kontrolu

¹⁶ Predsjednika SIP-a između sebe biraju članovi SIP-a i to na osnovu principa rotacije s tim da jedan Bošnjak, jedan Hrvat, jedan Srbin i jedan pripadnik Ostalih pojedinačno služe mandat u trajanju od 21 mjesec.

¹⁷ Ovome doprinosi nekoliko čimbenika uključujući navode o uvećanim biračkim popisima, curenju podataka iz nacrtu dokumenta o broju delegata u Domu naroda FBiH HoP i informacije o navodnom gubitku 35,8 tona papira za tiskanje glasačkih listića. Potonji navodi su trenutno pod istragom u Uredu tužitelja.

¹⁸ SIP je navela da je državni parlament odbio da poveća proračun za izbore usprkos brojnim zahtjevima.

¹⁹ OIP su stalne institucije koje imenuju općinske vlasti na period od sedam godina, a njihova imenovanja odobrava SIP. Članstvo u OIP treba da odražava etnički sastav općine prema posljednjim podacima o popisu stanovništva iz 2013. godine. OIP nadležna su za nadziranje procesa glasovanja i prebrojavanja glasova na biračkim mjestima kao i za unos podataka o preliminarnim rezultatima izbora.

²⁰ Prema zakonu, ukoliko politički subjekti ne nominiraju dovoljan broj kandidata, OIP moraju samostalno imenovati BO.

²¹ Prema SIP-u i na osnovu sudskog presedana iz 2015. godine, zabrane iz Izbornoga zakona (članak 2.3.1.4) kojima nije dozvoljeno da kandidati budu članovi izbornih povjerenstava se također proširuju na prethodne općinske izbore. OIP su navela da im je SIP razjasnilo ovo ograničenje 13. rujna 2018. godine a, po zakonu, OIP su trebala osnovati BO do 7. rujna 2018. godine. Iz ovog razloga, u Kneževu je otprilike 12 posto nominiranih kandidata moralo biti zamijenjeno, u Gradišci - 10 posto, u Novom Gradu – 16 posto, u Mostaru – 59 posto.

²² U Mostaru, otprilike 350 imenovanih kandidata nisu došli na obuke za BO.

²³ Stavak II.3.1.e Kodeksa dobre prakse u izbornim pitanjima Venecijanskoga povjerenstva iz 2002. godine navodi da “političke stranke moraju biti jednako zastupljene u izbornim povjerenstvima”

nad aktivnostima BO.²⁴ Fiktivni kandidati se navodno registriraju za mjesta u BO kako bi ih mogli prodati drugim zainteresiranim strankama.²⁵

Zakon je uspostavio propise u svezi ravnopravnosti spolova u izbornim povjerenstvima.²⁶ Ipak, SIP ima samo jednu članicu. Žene čine 46 posto od ukupnog broja članova OIP, ali su na čelu svega jedne trećine OIP. Od ukupno 143 OIP, 13 se nije pridržavalo zakonske kvote od 40 posto.

Registracija birača

Građani koji su napunili 18 godina na dan izbora imaju pravo glasa, osim ako im nije oduzeta pravna sposobnost ili su lišeni prava glasa zbog ozbiljne krivične presude što uključuje i presudu za ratni zločin. Osim u slučaju glasovanja izvan zemlje, sistem registracije birača je pasivan. Središnji birački popis (SBP) je izveden iz registra stanovništva koji je temeljen na podacima o državljanima koji ispunjavaju uvjete i koji imaju trajno i privremeno prebivalište.²⁷ Građani koji borave u inozemstvu mogu zadržati svoju trajnu registraciju u BiH.²⁸

Mnogi sugovornici međunarodne IPM izrazili su zabrinutosti u svezi točnosti SBP posebice zbog prijava o velikom broju podataka preminulih birača koji se navodno koriste za zlouporabe na dan izbora.²⁹ U pripremama za ove izbore, SIP je zajedno sa državnim i entitetskim institucijama poduzelo mjere kako bi se poboljšala točnost SBP što uključuje i brisanje podataka oko 5.000 preminulih birača. Pored toga, SIP je dalo instrukcije OIP da se u biračkim popisima označe birači za koje se utvrdi da su preminuli nakon zaključenja SBP. Prema zakonu, SIP održava SBP i, u okviru svojih nadležnosti, odgovorna je za njegovu točnost i cjelovitost. Međutim, on ovisi od točnosti podataka koje pružaju ostale institucije odgovorne za ažuriranje registra stanovništva.³⁰ Samo policija ima ovlaštenja da izbriše podatke preminulih osoba iz lokalne baze podataka civilnog registra.³¹

Zakon predviđa mogućnost glasovanja iz inozemstva za koje se birači moraju registrirati za svake izbore.³² Birači koji borave u inozemstvu mogu da odaberu da li će glasačke listiće slati poštom ili će glasovati osobno u jednom od diplomatskih zastupstava.³³ Sukladno preporukama ODIHR-a, birači će na ovim izborima morati slati svoje glasačke listiće preporučenom poštom. Obzirom da je SIP iz različitih razloga odbilo 9.136 zahtjeva za glasovanje izvan zemlje, izrazilo je i zabrinutost o mogućoj

²⁴ ODIHR IPM je dobila informacije ove prirode iz Bihaća, Banja Luke, Foče, Livna, Mostara, Sarajeva, Tuzle i Zenice.

²⁵ Usprkos ponovljenim naporima, ODIHR IPM nije uspjela da uspostavi kontakte niti da locira ijedan ured nekih stranaka i kandidata. ODIHR IPM je dobila informacije da predstavnici nekih od ovih stranaka (na primjer stranka Lijevo krilo) u OIP su imale veze sa drugim vodećim strankama.

²⁶ Prema Izbornome zakonu i Zakonu o ravnopravnosti spolova, sva izborna povjerenstva treba da imaju najmanje po 40 posto članova svakog od spolova dok u tročlanim povjerenstvima treba da budu zastupljena oba spola.

²⁷ Agencija za identifikacijska dokumenta, evidencije i razmjenu podataka (IDDEEA), koja je pod Ministarstvom unutarnjih poslova, održava registar stanovništva. Državljeni su obvezni da registriraju trajno prebivalište dok raseljena lica mogu imati privremeno prebivalište dok se ne vrate u općinu svog prethodnog trajnog prebivališta.

²⁸ Državljeni koji borave izvan zemlje nisu obvezni da se odjave sa svog trajnog prebivališta ukoliko održavaju stvarne veze sa državom (npr. imaju obitelj, ili posjeduju nekretnine ili poduzeće). Prema IDDEEA, do kolovoza je registrirano 3,943,752 građana).

²⁹ Usprkos brojnim zahtjevima, političke stranke nisu dale ODIHR IPM nikakve konkretne podatke.

³⁰ Naime, ovo se odnosi na policiju na općinskoj, kantonalnoj i entitetskoj razini (članak 3.5 Izbornoga zakona).

³¹ Po zakonu, policija briše podatke preminulih birača samo nakon što dobiju tiskani izvod iz knjige umrlih od relevantne općine.

³² SIP priprema posebne biračke popise za birače koji glasuju van zemlje i isključuje ih iz glavnih biračkih popisa na običnim biračkim mjestima.

³³ Birači su se za glasovanje izvan zemlje mogli registrirati od 7. svibnja do 24. srpnja 2018. godine. Ukupno 77.814 birača se na ovim izborima registriralo za glasovanje izvan zemlje. Od toga je 24.000 registrirano iz Hrvatske, 14.000 iz Srbije i 10.000 iz Njemačke. Samo 1,085 birača se registriralo da glasa u diplomatskim misijama u inozemstvu.

zlouporabi osobnih identifikacijskih dokumenata i krivotvorenja potpisa. Ovakve slučajeve je uputila Uredu tužitelja radi dalje istrage.³⁴

Interno raseljena lica imaju pravo da odaberu da li će glasovati na biračkom mjestu prema svom privremenom prebivalištu pod uslovom da su na tom prebivalištu duže od šest mjeseci, ili mogu odabrati da glasuju na posebnim “biračkim mjestima za glasovanje u odsustvu” za izbornu jedinicu u kojoj su bili registrirani prije nego su raseljeni.³⁵

Nakon verifikacije biračkog popisa, SIP je zaključilo SBP i 30. kolovoza 2018. godine objavilo da je ukupan broj registriranih birača 3.352.933.³⁶ SIP je poslalo konačne biračke popise OIP najkasnije do zakonskog roka. Birači koji se nisu nalazili na biračkom popisu na dan održavanja izbora kao i birači koji su došli iz inozemstva, a imali su važeću osobnu iskaznicu i dokaz o prebivalištu, su glasovali putem nepotvrđenih glasačkih listića.³⁷ Birači koji su vezani za dom i na mjestima pritvorskih jedinica su mogli glasovati putem mobilnih glasačkih kutija.³⁸

Registracija kandidata

Pravo na kandidiranje na izborima ovjerava SIP koje također ovjerava kandidacijske liste. Kandidate za sve izbore mogu nominirati političke stranke i koalicije ili se oni kandidiraju samostalno. Pravo kandidiranja je ograničeno po osnovu etničke pripadnosti i prebivališta (vidjeti *Pravni okvir*). Da bi se registrirali, kandidati, političke stranke, koalicije i neovisni kandidati moraju SIP-u predati potpise podrške³⁹ i izborne pologe.⁴⁰

Proces registracije je sproveden prije angažiranja međunarodne IPM i bio je uveliko inkluzivan. Kandidati su imali pristup verifikaciji potpisa i nisu izražene zabrinutosti u svezi sa ovom procedurom. Međutim, ovaj proces se osporava u određenim žalbama (vidjeti *Prigovori i žalbe*). Nakon ovjere dokumenata na državnoj i entitetskoj razini, SIP je registriralo 25 neovisnih kandidata kao i 60 političkih stranaka, 16 koalicija sa 3.515 kandidata na listama, od kojih 41,6 posto čine žene. Birači su imali širok izbor.

Na kandidacijskim listama zastupljenost oba spola mora biti najmanje 40 posto pri čemu postoje posebni zahtjevi o raspoređivanju kandidata na listama.⁴¹ Ukoliko lista nije u skladu sa zahtjevima vezanim za spol, SIP je može poslati nazad strankama radi ispravke ili registrirati dio popisa koji je u

³⁴ Prema [izjavi SIP-a](#), zahtjevima za registraciju izvan zemlje često su nedostajali podaci vezani za dokaz o identitetu, državljanstvu ili prebivalištu, a značajan broj prijava su imali iste adrese u inozemstvu. Ured tužitelja nije pružio bilo kakve informacije ODIHR IPM-u o tome da je pokrenuo istragu.

³⁵ SIP je registriralo 8,306 birača da glasuju na 128 biračkih mjesta za glasovanje u odsustvu. Njihovi glasački listići broje se u Glavnom centru za brojanje glasova u Sarajevu.

³⁶ Birači su mogli provjeriti svoje podatke do 23. kolovoza 2018. godine putem centara za registraciju birača, a poslije toga online putem [Internet stranice SIP](#), ili putem [SMS usluge SIP](#).

³⁷ Nepotvrđeni glasački listići se predaju na posebnim biračkim mjestima, a broje se u Glavnom centru za brojanje glasova u Sarajevu nakon provjere podataka o biračima u SBP. Ova biračka mjesta su određena u svakoj općini.

³⁸ SIP je registriralo oko 12.000 birača za glasovanje putem mobilnog tima.

³⁹ Političke stranke i neovisni kandidati moraju predati 5.000 potpisa podrške za Predsjedništvo BiH i ZD BiH, 3000 potpisa podrške za izbore predsjednika RS-a, ZD FBiH i NS RS. Osim u slučaju predsjedničkih izbora, stranke nisu obvezne da prikupe potpise podrške ukoliko imaju zastupnike u zakonodavnom tijelu za koje se kandidiraju ili u odgovarajućim zakonodavnim tijelima na višoj razini.

⁴⁰ Polozi za registraciju za Predsjedništvo BiH i ZD BiH iznose 20.000 KM (oko 10.200 EUR; 1 EUR otprilike iznosi 1,96 BAM) odnosno 14.000 KM za izbore na entitetskoj razini. Neovisni kandidati su morali dati pola navedenih iznosa. Polog se vraća onima koji dobiju barem 3 posto glasova u utrci temeljenoj na principu proporcionalnosti ili koji pobijede u utrci za predsjednika (potpredsjednika) ili dobiju barem tri posto od glasova koje je dobio izabrani predsjednik (potpredsjednik).

⁴¹ Izborni zakon propisuje da manje zastupljen spol mora biti uvršten u svaku listu po sljedećem redoslijedu: barem jedan kandidat iz manjinskog spola među prvih dva kandidata, dva – među prvih pet kandidata, tri – među prvih osam kandidata, itd.

skladu sa zahtjevima. Međutim, na nekim registriranim kandidacijskim listama uslov od 40 procenata zastupljenosti nije uzet u obzir.

Usprkos prethodnoj preporuci ODIHR-a, zakon i dalje pruža suviše opsežne osnove za deregistraciju kandidata, što uključuje i kršenje odredbi kampanje i financiranja kampanje. Nije deregistriran nijedan kandidat niti politička stranka.

Izborna kampanja

Zvanična izborna kampanja započela je 7. rujna 2018. godine, a završila jedan dan prije izbora. Međutim, određene stranke i kandidati su započeli kampanju prijevremeno i nastavili do i na dan 6. listopada 2018. godine. Kandidati su mogli slobodno da sprovedu svoje kampanje. Fundamentalne slobode udruživanja, skupljanja i govora su općenito štovane.⁴²

Kampanja je bila vidljivija u urbanim sredinama, a njene aktivnosti su pojačane u zadnjim danima. Kandidati su se služili raznim metodama kako bi doprli do birača što uključuje plakate i panoe, oglašavanje u medijima kao i tradicionalne metode dopiranja do birača kao što je agitovanje na ulicama podjelom letaka i ostalih stranačkih rekvizita, javne skupove i kampanje od vrata do vrata.⁴³ Materijali za kampanju su često postavljani na neovlaštenim lokacijama i sknavljenje plakata je uočeno u više navrata.⁴⁴ Neki kandidati su sprovodili svoje kampanje uglavnom putem Interneta. Iako se društveni mediji smatraju sve moćnijim sredstvom za svrhe vođenja kampanje, veliki broj sugovornika međunarodne IPM izrazili su zabrinutosti u svezi zlouporabe društvenih medija za širenje zapaljive retorike i govora netolerancije.

Uz nekoliko značajnih iznimki, kandidati se orjentiraju ka vlastitim etničkim zajednicama.⁴⁵ Kampanja je većinom imala negativnu i polarizirajuću notu gdje su konkurenti okrivljeni za manjak napretka. Istaknute odlike kampanje su bile naglašeni nacionalizam i napadi na ličnost što se posebno odnosilo na utrke za predsjednika, čime su zasjenile socioekonomska pitanja kao što su korupcija, nezaposlenost, migracije i naobrazba. Uočena su i podsjećanja na ratnu prošlost zemlje i širenje straha. Rezultat ovoga je bilo to da glasačima nisu ponuđene razlučive alternative.

U RS, građanski protesti pod nazivom “Pravda za Davida” su predstavljali značajnu odliku predizbornog okružja.⁴⁶ Protesti su dobili na političkoj važnosti, a oporba je ukazala na to da vodeća stranka i vlasti ne žele riješiti ovaj slučaj dok kandidati koji su na trenutnim funkcijama optužuju oporbu da sakuplja poene od protesta i od pokušaja da se diskreditiraju stranke koje su na vlasti. Na dan 5. listopada 2018. godine neki kandidati, uključujući oporbene stranke iz RS-a, otkazali su svoja završna okupljanja i priključili se protestima.

⁴² Postoje pojedinačni slučajevi fizičkog napada na neke od kandidata. Zijad Alajbegović, kandidat SBB za skupštinu Zeničko-dobojskog kantona napadnut je 30. rujna kod Visokog. Nepoznati počinitelji su u Livnu napali Jakova Perkovića, kandidata Hrvatske liste za Livno za Kanton 10.

⁴³ ODIHR IPM je promatrala ukupno 77 događaja koji se tiču kampanje. Većina mjesta gdje su se održavale kampanje a koja je posjetila ODIHR IPM su imale pristup za osobe sa invaliditetom.

⁴⁴ ODIHR IPM je uočila uništavanje materijala za kampanju između ostalog u Banja Luci, Banovićima, Čapljini, Lukavcu, Mostaru, Novom Gradu, Varešu.

⁴⁵ Nezavisni blok (NB), Naša stranka, SDP i DF su tražile naklonost u svim etničkim zajednicama.

⁴⁶ Prosvjedi su započeli nakon neobjašnjene smrti 21-godišnjeg Davida Dragičevića u ožujku 2018. godine a svakodnevno ih u Banja Luci organizira Davidov otac, koji tvrdi da mu je sin ubijen i da policija i tužiteljstvo skrivaju dokaze. Sudionici prosvjeda koji potiču iz raznih spektara društva su se također skupili u ostalim dijelovima RS-a i zahtijevali da počinioci navodnog ubojstva budu dovedeni pred lice pravde. Građanski prosvjedi su organizirani i u FBiH, ali u manjem obimu. Njih je organizirao otac 21-godišnjeg Dženana Memića čija smrt, koja se desila u veljači 2016. godine, i dalje nije razjašnjena. U nekoliko navrata su Dragičević i Memić organizirali zajedničke prosvjede.

Tokom kampanje, političke stranke i predstavnici građanskog društva su izrazili zabrinutosti o nedostatku jednakosti u odnosu na pristup javnim medijima, pristrasnom medijskom praćenju i zlouporabi administrativnih resursa koju vrše vladajuće stranke.⁴⁷ U nekim slučajevima, ODIHR IPM zapazila je povlaštenu tretman koje vlasti daju kandidatima koji su na trenutnim funkcijama, a tiču se dodjele prostora za svrhe kampanje.⁴⁸ ODIHR IPM je također primila vjerodostojne informacije o pokušajima da se prekomjerno utiče na izbor birača i da se napravi pritisak na birače da glasuju za vladajuće stranke.⁴⁹ Ove dvije činjenice zajedno izazivaju zabrinutosti zbog obveza i opredjeljenja OESS-a i Kodeksa dobre prakse Venecijanskog povjerenstva iz 2002. godine da se kampanje održe u pravednim i slobodnim uvjetima.⁵⁰ Mnogi kandidati su informirali ODIHR IPM da nisu podnijeli prigovore jer nisu imali povjerenja da će dobiti odgovarajući pravni lijek.

Jednakost spolova nije istaknuta tema, a kada jeste onda se fokusira na pitanja obitelji. Iako su se žene pojavljivale na izbornim događajima, rijetko su kampanju sprovodile same, a strukture političkih stranaka nisu aktivno promovirale žene kandidate.⁵¹ Medijski fokus je većinom bio na kandidatima muškarcima.

Financiranje izborne kampanje

Politički subjekti se financiraju sredstvima iz entitetskih proračuna, vlastitim sredstvima, članarinama i donacijama pojedinaca i pravnih lica.⁵² Stranke u državnom parlamentu su financirane iz državnog proračuna na godišnjoj osnovi.⁵³ Zabranjeni su krediti i donacije iz inozemnih, anonimnih i religijskih izvora, iz izvora javnog financiranja, kao i od lica koja imaju ugovor o javnim nabavama u iznosu većem od 10.000 KM u toku tekuće godine. Za svaku izbornu utrku, politički subjekt može potrošiti do 0,30 KM po registriranom biraču.

Nakon izmjena Zakona o financiranju političkih stranaka iz 2016. godine, popis financijskih neregularnosti je bolje definiran što je u skladu sa prethodnim preporukama ODIHR i Grupe zemalja Vijeća Europe za borbu protiv korupcije (GRECO).⁵⁴ Prema popisima SIP-a, politički subjekti moraju

⁴⁷ SNSD je [18. i 24. rujna](#) svim penzionerima u RS-u javno obećao jednokratne naknade u zamjenu za glas koje je vlada naknadno i isplatila. Na dan 2. listopada 2018. godine, preko 300,000 penzionera primilo je personalizirana pisma iz Ureda Premijera FBiH, Fadila Novalića (SDA), u kojima se traži da “nastave biti partner onima koji sistematski, hrabro i odlučno rješavaju problem u našem društvu. Budite sa onima koji rade za Vas i za opću dobrobit naše države i društva.”

⁴⁸ ODIHR IPM je prijavila da su se desili ovakvi slučajevi u Banovićima (SDA), Mostaru (HDZ 1990), Velikoj Kladuši (SDA i A-SDA), Vlasenici (Savez za pobjede) i Novom Gradu i na Ilidži (Narod i pravda), iako nisu dobiveni konkretni dokazi u svezi sa ovim ni od općina ni od podnositelja prigovora.

⁴⁹ Na dan 26. rujna 2018. godine, predsjednik SNSD-a Milorad Dodik, je tokom u Gacku, prijetio da će otpustiti uposlenike u javnim poduzećima koji glasuju za SDS i njenog predsjednika Vukotu Govedaricu. SIP je dobilo nekoliko prigovora vezano za ovaj slučaj. ODIHR IPM je primila prijave o pritiscima na uposlenike da prisustvuju javnim događajima u svezi kampanje u Banovićima, Bosanskom Petrovcu i Foči. Sugovornici međunarodne IPM iznijeli su slična saznanja i za privatna poduzeća.

⁵⁰ Stavak 7.6. Kopenhagenskog dokumenta OSCE-a iz 1990. godine predviđa da države učesnice moraju biti opredijeljene da „omoguće [strankama] da se natječu jedne sa drugima na osnovu jednakog postupanja pred zakonom i od strane vlasti.“ Stavak 7.7 zahtijeva da se “političke kampanje održavaju u pravednom i slobodnom okruženju gdje administrativne aktivnosti, nasilje ili zastrašivanje ne smiju spriječiti stranke ili kandidate da slobodno izjasne svoja mišljenja i ocjene niti smiju da spriječe birače u saznavanju i raspravljanju o mišljenjima i ocjenama ni da ih spriječe da glasuju bez straha od odmazde.“ U skladu sa stavkom I.2.3. [Kodeksa dobre prakse](#) Venecijanskog povjerenstva iz 2002. godine, „jednakost mogućnosti mora biti zagarantirana svim strankama i kandidatima“.

⁵¹ ODIHR IPM je procijenila da žene čine otprilike 40 posto auditorija na promatranim događajima vezanim za kampanju.

⁵² Na godišnjoj osnovi, pojedinci mogu donirati do 10.000 KM, član stranke do 15.000 KM a pravna lica do 50.000 KM.

⁵³ [Popis](#) stranaka koji dobivaju sredstva iz proračuna je dostupan na Internet stranici SIP-a.

⁵⁴ U svom [posljednjem izvješću](#) o transparentnosti financiranja stranaka, GRECO je zaključio da je jedna preporuka implementirana, pet djelomično, a tri nisu implementirane.

koristiti bankovne račune koji su namijenjeni za svrhe kampanje za ove izbore. Međutim, bilo koje novčane donacije su dozvoljene i ne postoje izričite obveze da sve financijske transakcije moraju vršiti putem računa namijenjenog za kampanje i time se omogućavaju novčani tijekovi kojima se ne može ući u trag. Pored toga, određeni kandidati na partijskim listama su rekli ODIHR IPM-u da su koristili vlastita sredstva za svrhe kampanje, ali ih nisu prijavili kao takve.

SIP-ov Odjel za reviziju nadgleda financiranje stranaka i kampanje. Prema SIP-u, sve registrirane političke stranke i neovisni kandidati su dostavili privremena financijska izvješća i imovinske kartone za tri mjeseca koja su prethodila njihovoj registraciji. Konačna financijska izvješća se moraju predati u roku 30 dana nakon zvanične objave rezultata izbora. Ipak, SIP kaže da vrši reviziju sredstava koje stranke koriste za svrhe kampanje samo u sklopu godišnjih izvješća koja se moraju predati do ožujka 2019. godine.

SIP može nametnuti sankcije za neregularnosti što uključuje i nepodnošenje financijskih izvješća i zlouporabu državnih resursa za svrhe kampanje. Međutim, sankcije često nisu dovoljne da bi imale efekt odvraćanja.⁵⁵ Brojni sugovornici međunarodne IPM su naveli da je transparentnost financija političkih stranaka nedovoljna, da su imovina i financiranje kampanje često neprijavljene i da stranke navodno dobivaju donacije od ugovaratelja javnih nabavi zauzvrat za ove ugovore. Regulatorni okvir ne osigurava adekvatnu transparentnost i odgovornost u svezi financiranja kampanje.⁵⁶

Mediji

Postoji veliki broj medijskih izvora koji čine oko 200 emitera, uključujući 3 javna servisa (od kojih je jedan aktivan na državnoj razini i po jedan u svakom entitetu), i više od 100 novina. Mnogi sugovornici ODIHR IPM-a su izrazili zabrinutosti o utjecaju političkih i poslovnih interesa na uređivačke politike koji se vrši putem vlasnika medija i oglašivačkih praksi. Zakonodavstvo se ne suprotstavlja pretjerano koncentriranom vlasništvu niti osigurava transparentnost o tome tko posjeduje medije.

Državni i entitetski ustavi osiguravaju slobodu govora. Entitetski zakoni o zaštiti od klevete propisuju da se klevete ne tretiraju kao kazneno djelo i osigurava da novinari ne moraju otkriti tko su izvori povjerljivih informacija. Ipak, prema sugovornicima ODIHR IPM-a sa kojima se razgovaralo o pitanju medija, sudski procesi klevete se često pokreću sa ciljem zastrašivanja novinara.⁵⁷ S obzirom da imaju niske plate i loš društveni položaj, smatra se da su novinari često osjetljivi na primanje mita. Postoje i zabrinutosti o fizičkim napadima i ostalim oblicima pritiska na novinare.⁵⁸ Predstavnik OESS-a za slobodu medija (RFoM) je naglasio da se mora jačati medijski pluralizam, poštovati neovisnost i održivost javnog servisa i zaštititi sigurnost novinara.⁵⁹

Regulatorna agencija za komunikacije (RAK), institucija za nadziranje emitera, vršila je vlastito praćenje tri javna servisa i četiri TV kanala u privatnom vlasništvu kako bi ustanovila da se pridržavaju obveze pružanja objektivnog i točnog praćenja kandidata. RAK je pokrenula postupke protiv mnogih

⁵⁵ Propisane novčane kazne iznose od 500 do 10,000 KM.

⁵⁶ Članak 7.3 iz 2003. godine, navodi da "Države potpisnice također moraju razmotriti poduzimanje prikladnih zakonodavnih i administrativnih mjera... kako bi se ojačala transparentnost financiranja kandidatura za izabrane javne funkcije i, gdje je moguće, financiranja političkih stranaka." Također pogledati članke 8., 10.-13. Preporuke Rec (2003) 4 Odbora ministara Vijeća Europe zemljama članicama o zajedničkim pravilima protiv korupcije u financiranju političkih partija i izbornih kampanja.

⁵⁷ Prema Udruženju novinara BiH, ukupno 173 slučaja klevete su na čekanju zaključno sa rujnom 2018. godine.

⁵⁸ Nedavni napad na novinara BN TV Vladimira Kovačevića se desio 26. kolovoza 2018. godine. Njega su brutalno pretukli dvojica nepoznatih napadača u Banja Luci. Policija je uhapsila jednog osumnjičenog i u potrazi je za još jednim.

⁵⁹ Vidjeti izjave OSCE RFoM od [27. kolovoza](#) 2018. godine, [20. travnja](#) 2018. godine, [5. prosinca](#) 2017. godine.

emitera među kojima je i Radio Televizija Republike Srpske (RTRS) zbog nepoštivanja obveza.⁶⁰ Uz to, RAK je primila sedam prigovora koji su bili na čekanju do kraja kampanje.

ODIHR IPM je vršila medijsko praćenje 11 TV kanala i šest novina.⁶¹ Javni servisi koje je pratila ODIHR IPM pridržavali su se zakonskih obveza vezanih za pružanje besplatnog emitiranja svim izbornim kandidatima tokom zvanične kampanje.⁶² Prema RAK, i javni i privatni emiteri su osigurali plaćeno emitiranje na jednakoj osnovi za sve kandidate.⁶³ Pozitivna je i činjenica da su mnogi emiteri organizirali debate između kandidata.⁶⁴ Međutim, s obzirom da su mnogi vodeći kandidati, među njima i predsjednički, odbili da zajedno sudjeluju na debatama, biračima je smanjena mogućnost da donesu odluke na bazi potpunih informacija.⁶⁵

Javni servisi koje je pratila ODIHR IPM pokrivali su dešavanja u svezi kampanje na balansiran način u posebnim programima posvećenim izborima, a koji su činili otprilike polovinu njihovog praćenja izbornih dešavanja. Ovi programi su često posvećeni aktivnostima kampanja glavnih kandidata gdje je RTRS posvetila značajno više pažnje SNSD-u i njegovom predsjedniku g. Dodiku.

Slično navedenom, SNSD i g. Dodik su, na većini promatranih kanala, imali pokrivenost veću od bilo kojeg drugog političkog aktera, uglavnom radi odgovarajućih događaja vrijednih izvještavanja.⁶⁶ Na mnogim privatnim kanalima, vijesti su bile negativnog tona (između 33 i 79 procenata pokrivenosti je bilo u negativnom tonu), a na javnim kanalima su bile više izbalansirane. Ipak, na RTRS-u g. Dodik je imao prednost u tome što je imao opsežno pokrivanje i kao predsjednik RS-a i kao kandidat što je dovelo u pitanje jednak tretman za sve. Sve ostale stranke i njihovi relevantni predsjednički kandidati su bili značajno manje pokriveni, ali su vijesti bile pozitivne ili neutralne prirode.⁶⁷ Sporna pitanja o provođenju izbora su također bila popraćena u vijestima u udarnim terminima.

⁶⁰ Vidjeti [izjavu](#) RAK-a od 21. rujna 2018. godine. ATV je kažnjena sa 5.000 KM zbog pristrasnog praćenja, a Hayat TV je primio pismenu opomenu radi, između ostalog, neuravnoteženog praćenja kampanje. BH Radio 1 je dobio pismenu opomenu radi kršenja zakonskih odredbi koji se odnose na plaćeno političko oglašavanje. RAK je pokrenuo administrativne slučajeve protiv RTRS i BNTV na osnovu rezultata vlastitog praćenja.

⁶¹ Praćenje je započeto 2. rujna 2018. godine i vrši se na dnevnoj osnovi od 18:00 do 24:00 sata nad javnim emiterima *BHT1*, *FTV* i *RTRS* kao i privatnim emiterima *Hayat TV*, *NI* i *OBN*. Pored toga, glavni informativni programi se prate na Al Jazeera Balkans, BN, Face TV, Pink TV i TV1. Štampani mediji koji se prate su *Dnevni avaz*, *Dnevni list*, *Glas Srpske*, *Nezavisne novine*, *Oslobođenje* i *Večernji list*. ODIHR IPM također prati vijesti vezane za izbore na online medijima www.bljesak.ba, www.dnevnik.ba, www.klix.ba, www.mondo.ba, www.srpskainfo.com i www.vijesti.ba.

⁶² Javni emiteri moraju osigurati svim kandidatima najmanje tri minute besplatnog emitiranja po jednakoj osnovi.

⁶³ Prema sedmičnim izvješćima koje su kanali podnijeli RAK-u, SDA, DF, SBB, NB i SNSD su najviše uložili u plaćene emitirane reklame na kanalima koje je pratila ODIHR IPM.

⁶⁴ *BHT1* i *FTV* kao i *NI* su kanali koji su organizirali besplatne debate za kandidate na državnoj razini. *Pink TV*, jedan on najpopularnijih privatnih kanala, je također imala tjedni program o trenutnim pitanjima u kojima su sudjelovali neki od istaknutih kandidata. Nekoliko ostalih privatnih kanala su nudili kandidatima da sudjeluju u plaćenim debatama, intervjuima i informativnim programima.

⁶⁵ Prema *NI*, na ovom kanalu nisu održane debate za članove Predsjedništva iz reda srpskog naroda jer g. Dodik nije potvrdio sudjelovanje, a g. Ivanić je odbio da sudjeluje bez g. Dodika. Preostale dvije debate na *NI* između kandidata za bošnjačkog i hrvatskog člana predsjedništva su se održale, ali bez nazočnosti glavnih kandidata jer su g. Bećirović, g. Džaferović, g. Radončić kao i g. Čović i g. Komšić odbili sudjelovati. *FTV* je planirala zajedničke debate između glavnih kandidata iz reda bošnjačkog i hrvatskog naroda, ali su sudjelovali samo kandidati iz reda bošnjačkog, ali ne i iz hrvatskog naroda.

⁶⁶ Udio vijesti o SNSD-u i g. Dodiku u informativnim programima u većini praćenih privatnih kanala je iznosio između 16 i 47 posto. Veliki dio vijesti o g. Dodiku su se odnosile na dešavanja u svezi prosvjeda "Pravda za Davida", na posjetu ministra vanjskih poslova Rusije Banja Luci i Sarajevu i na susret g. Dodika sa predsjednikom Rusije. Vijesti o tome da su SAD stavile kandidata i potpredsjednika SNSD-a, Nikolu Špirića na crnu listu je vijest koja je naširoko raspravljana u svim praćenim medijima.

⁶⁷ G. Ivanić je imao pokrivenost u prosječnom iznosu od 10 posto od medijskog pokrivanja u informativnim programima privatnih medija koji su promatrani, SDA 8 posto (na Hayat TV je imala 24 posto), PDP je imao 7 posto, a svi ostali manje od 5 posto po svakom.

Novine predstavljaju odraz podijeljenosti društva po etničkim i političkim linijama. *Dnevni avaz* koji je povezan sa Fahrudinom Radončićem, kandidatom za člana Predsjedništva, je skoro pola svog prostora dodijelio ovom kandidatu i SBB-u, uglavnom u pozitivnom kontekstu. Istovremeno, dao je 16 posto svog prostora SDA, a bili su predstavljeni uglavnom u negativnom kontekstu. *Večernji list*, koji je najpopularniji među Hrvatima, je favorizirao HDZ BiH i Dragana Čovića, kandidata za člana Predsjedništva kojemu je dao 60 posto svog medijskog prostora uglavnom u pozitivnom svjetlu. *Oslobođenje*, sa sjedištem u Sarajevu i *Dnevni list*, sa sjedištem u Mostaru, su ujednačeno pokrivali većinu kandidata bez obzira na njihovu etničku pripadnost. *Glas Srpske* i *Nezavisne novine* su više pokrivali kandidate iz reda srpskog naroda.

Učešće nacionalnih manjina

Postoji 17 zvanično priznatih nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini.⁶⁸ Većina njih ima veoma malen broj članova.⁶⁹ Članovi nacionalnih manjina koji se samoizjašnjavanjem deklariraju kao pripadnici "Ostalih" bivaju uskraćeni za određena pasivna biračka prava po osnovu etničke pripadnosti. Diskriminatorna priroda ustavnoga okvira koju su oštro kritizirali sugovornici ODIHR IPM-a koji su pripadnici nacionalnih manjina, do sada nije bila tema rasprave (vidjeti *Pravni okvir*). Pored toga što isključuje nacionalne manjine, etnički ključ zastupljenosti narušava princip učešća u političkom procesu na osnovu državljanstva i građanskih prava.

Najzastupljenija manjina su Romi koja prema popisu stanovništva iz 2013. godine broji 12.583 člana mada se smatra da je stvarni broj pripadnika Roma znatno veći. Predstavnici romske populacije susreli su se sa predstavnicima ODIHR IPM-a i naglasili neke od specifičnih izazova u svezi njihovog učešća na izborima što uključuje manjak pristupa informacijama kao i lošu naobrazbu i pismenost. Društveni i ekonomski uvjeti čine ovu zajednicu osjetljivom na pritiske koji su usmjereni da utječu na njihov glas. Ipak, određeni broj sugovornika su također naveli da raste svijest i otpornost birača na ovakve pritiske unutar romske zajednice. Mali broj kandidata iz romske zajednice su se kandidirali za županijske skupštine, ali nijedan kandidat se nije kandidirao za više razine vlasti. Nije zabilježena niti prijavljena diskriminatorna retorika protiv nacionalnih manjina.

Prigovori i žalbe

Mehanizmi za prigovore i žalbe postoje i osiguravaju blagovremeno razmatranje istih. Ipak, proces rješavanja sporova kakav se trenutno sprovodi ne omogućava učinkovito obeštećenje. U praksi, SIP smatra prihvatljivim samo one prigovore koje podnesu politički subjekti, građani promatrači i birači gdje su direktno pogođeni navodnim nepravilnostima. Ova ograničena interpretacija podriva napore podnosioca prigovora da doprinesu integritetu izbornog procesa.⁷⁰ Dok zakon dozvoljava izbornim povjerenstvima da djeluju *ex officio* u slučaju nepravilnosti, u praksi su oni to radili samo u nekoliko slučajeva kad bi primili dojavu o nepravilnostima.⁷¹

⁶⁸ Državni zakon o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina iz 2003. godine (izmijenjen 2005. godine), navodi Albance, Crnogorce, Čehe, Talijane, Židove, Mađare, Makedonce, Nijemce, Poljake, Rome, Rumunje, Ruse, Rusine, Slovačke, Slovence, Turke i Ukrajinke. Austrijska manjina je nedavno prepoznata i predstavljena je uz ostale manjine u Državnom vijeću za manjine.

⁶⁹ Prema popisu stanovništva iz 2013. godine, 96.539 osoba (2.73 posto ukupnog stanovništva) su se izjasnili kao Ostali.

⁷⁰ BNTV je podnijela prigovor protiv g. Dodika radi govora mržnje, zastrašivanja novinara i prijetnji upućenih vlasniku BNTV. Ovaj prigovor je odbijen na osnovu toga što ga je podnijela neovlaštena osoba.

⁷¹ Na dan 26. rujna 2018. godine, Savez za pobjedu je podnio prigovor protiv g. Dodika, koji je navodno koristio govor mržnje protiv Davora Dragičevića na svom skupu u Bileći. SIP je odbilo prigovor jer je podnesen nakon isteka zakonskog roka od 24 sata. SIP je naknadno revidiralo slučaj i izrekla novčane kazne g. Dodiku u iznosu od 7.000 KM, a SNSD-u 5.000 KM. Koalicija građana promatrača *Pod Lupom* obavijestila je SIP o 364 slučajeva prijevremene kampanje i ostalih kršenja pravila kampanje koja su izvršila 32 politička subjekta uključujući i slučajeve sa društvenih mreža. SIP je navelo da su samo plaćene prijevremene kampanje zabranjene.

Prije dana izbora, ODIHR IPM je imala saznanja o postojanju od oko 80 prigovora i žalbi koji su podneseni SIP-u, a koji su većinom odbijeni kao neosnovani. Od navedenih prigovora i žalbi, otprilike 45 slučajeva se odnose na OIP i sastav BO, a nekih 25 na kršenja pravila kampanje.⁷² Pored toga, SIP je primilo 15 prigovora o korištenju jezika koji može izazvati ili podstaknuti nasilje ili širiti mržnju tokom kampanje.⁷³ U šest ovakvih slučajeva, SIP je izreklo novčane kazne i za stranke i za kandidate na koje se ovo odnosilo.⁷⁴ Ostatak ovakvih slučajeva su ili odbačeni kao neosnovani ili su još na čekanju. Sudu je podnesena žalba na tri odluke SIP-a koje se odnose na ova pitanja. Pozitivne su činjenice da je SIP razmatralo nekoliko prigovora na javnim zasjedanjima i da posjeduje registar prigovora. Ipak, taj registar nije dostupan javnosti čime se umanjuje transparentnost rješavanja prigovora. SIP je razmatralo prigovore i usvajalo ih uglavnom konsenzusom koji je nastojao da održi sveukupnu etničku ravnotežu u SIP-ovom pristupu. Odluke o prigovorima i žalbama nisu objavljene što je umanjilo transparentnost ovog procesa. Neki od prigovora su smatrani neprihvatljivim jer su odbijeni na osnovu činjenice da nisu predati u zakonski propisanom roku od 24 sata od dešavanja prekršaja.⁷⁵

Oko 45 žalbi je podneseno Apelacionom odjeljenju Suda Bosne i Hercegovine i uglavnom su odbijene zbog neosnovanosti. Sud je oborio odluke SIP-a kojima je odbijena registracija za četiri stranke⁷⁶ kao i dvije odluke SIP-a o sastavu OIP.⁷⁷ Sud je podržao stav SIP-a za sve žalbe, njih oko 1.000, protiv odbijenica za registraciju za glasovanje van zemlje. SIP je objavilo neke od sudskih odluka na svojoj Internet stranici.

Slučaj se može uputiti tužitelju ako sadrži elemente kaznenog djela. *Transparency International* je podnio prigovor tužiteljima protiv g. Dodika, a informirao je SIP o potencijalnom kršenju slobodne volje birača.⁷⁸ Tužitelji na različitim razinama su informirali ODIHR IPM o nejasnoćama koje se tiču njihovih nadležnosti.⁷⁹

Građani promatrači i međunarodni promatrači

Zakon predviđa praćenje izbornog procesa od strane građana promatrača i međunarodnih promatrača. Registrirani kandidati i stranke također mogu imenovati promatrače. Akreditirani promatrači iz stranaka, ispred neovisnih kandidata, organizacija građanskog društva i međunarodnih organizacija mogu promatrati kompletan izborni proces. SIP regulira proces akreditiranja i zaduženo je za

⁷² Prigovori su se odnosili na prijevremenu kampanju, nezakonito postavljanje i skrnavljenje plakata i navodno kupovanje glasova.

⁷³ Zakon je opširno definirao kršenje, a kriteriji za razlikovanje zapaljive retorike od osobne uvrede ili klevete nisu jasni.

⁷⁴ Na primjer, kandidat Vukota Govedarica je kandidatkinju Željku Cvijanović nazvao unukom ustaše (hrvatska fašistička organizacija tokom Drugog svjetskog rata); kandidat Adžem Dževad je na svom Facebook profilu tvrdio da muž kandidatkinje Daliborke Mijović svoju dobrobit duguje ratnom sudjelovanju.

⁷⁵ Na primjer, prigovor o zlouporabi državnih sredstava (dijeljenje besplatnih školskih knjiga od strane kandidata) je odbijen jer je prijavljen dva dana nakon navodnog prekršaja. OIP Busovača je odbila prigovor DF-a o nezakonito postavljenim materijalima kampanje HDZ BiH na osnovu toga što je prigovor podnesen više od 24 sata nakon prekršaja. SIP je također odbilo žalbu na odluku OIP.

⁷⁶ Odbijenice SIP-a se uglavnom odnose na neplaćanje izbornoga pologa, nedovoljan broj potpisa podrške, imena koja su slična imenima postojećih stranaka ili imena koja mogu podstaći mržnju. Sud je usvojio žalbe *Hrvatske stranke prava BiH*, *Prve Srpske Demokratske Stranke - Prva SDS*, *Srpske napredne stranke* i *Srpske radikalne stranke - Dr Vojislav Šešelj*, koje je dalje registriralo SIP.

⁷⁷ Sud je konstatirao da OIP Velika Kladuša i OIP Usora nisu bili multietnički kako zakon zahtijeva.

⁷⁸ Prema ovom prigovoru, izjave g. Dodika tokom javnih skupova u Ugljeviku, Banja Luci i Gacku, održanih u periodu od 18. do 22. rujna 2018. godine, sadržavale su prijetnje namijenjene penzionerima, zdravstvenim radnicima, radnicima RiTE Gacko kao ostalima sa namjerom da utječe na birače i dobije podršku na izborima. Članak 151. Kaznenog zakona Bosne i Hercegovine zabranjuje podsticanje nasilja i mržnje, podmićivanja u svrhu izbora i kršenja prava na slobodno glasovanje.

⁷⁹ Kazneni zakoni na državnim i entitetskim razinama sadrže prekršaje vezane za izbore. Tužitelji su izrazili da ne razumiju koje agencije – na državnoj ili entitetskoj razini – moraju započeti istragu ukoliko se kršenje tokom općih izbora odnosi i na državne i na entitetske ili na kantonalne izbore.

akreditiranje međunarodnih promatrača, građana promatrača kao i za akreditiranje predstavnika kandidata u SIP-u. OIP akreditiraju promatrače koje imenuju stranke za aktivnosti u okviru relevantne izborne jedinice. Promatrači građani i međunarodni promatrači kao i promatrači iz stranaka su svi akreditirani na inkluzivan način.

Dan izbora

Dan izbora je uglavnom protekao uredno. SIP je objavila da je izlaznost 53.3 posto. Promatračima međunarodne IPM je omogućeno da promatraju proces bez ograničenja. Transparentnost je dodatno poboljšana prisutnošću promatrača iz stranaka u 97 posto i građana promatrača u 60 posto od promatranih biračkih odbora.

Promatrači međunarodne IPM su uglavnom prilično pozitivno ocijenili otvaranje biračkih mjesta i zabilježili neke proceduralne propuste. Povjerenstva često nisu zabilježila broj primljenih glasačkih listića i ponekad nisu propisno zapečatili glasačke kutije. U 10 od 128 promatranih biračkih mjesta je zapaženo da je otvaranje kasnilo više od 15 minuta.

Proces glasovanja je pozitivno ocijenjen u 94 posto promatranih od 1.232 biračka mjesta. Procedura identificiranja birača je većinom ispoštovana. Polovina promatranih biračkih mjesta imali su pristup za birače sa invalidnošću, a raspored na biračkim mjestima je većinom bio prikladan za posebne potrebe birača sa invalidnošću kako bi mogli samostalno glasovati (80 posto).

Promatrači međunarodne IPM su primijetili da tajnost glasovanja nije osigurana u 18 posto promatranih biračkih mjesta i to najviše radi pretjerane gužve (8 posto), neadekvatnog rasporeda u prostorijama za glasovanje (5 posto) i činjenice da birači nisu popunjavali glasačke listiće u tajnosti (16 posto). Mnogi birači nisu savili glasačke listiće prije nego su ih ubacili u glasačke kutije. Nadalje, obiteljsko ili grupno glasovanje je primijećeno u 16 posto posmatranih lokacija.

Zakon omogućava asistiranje glasovanje samo za slabovidne osobe, nepismene birače i one sa tjelesnom invalidnošću. Ipak, međunarodna IPM je uočila brojne slučajeve asistiranog glasovanja (posebice u slučaju žena i mladih birača) u slučajevima onih koju su mogli sami da izaberu. Ovo upućuje na to da se izvršio neopravdan utjecaj na birače.

Promatrači međunarodne IPM zabilježili su mnoge slučajeve (47 posto) gdje su promatrači stranaka zapisivali one koji su glasovali. Ovome procesu je pomogla činjenica da su članovi povjerenstva najavljivali imena birača prije nego što bi im dali glasačke listiće. Promatrači međunarodne IPM su prijavili nekoliko slučajeva ozbiljnih neregularnosti kao što je Bugarski voz, glasovanje umjesto drugih osoba i pretrpavanje glasačkih kutija.

Međunarodna IPM je dala negativnu ocjenu za brojanje u 23 od 126 promatranih biračkih mjesta, većinom radi značajnih proceduralnih grešaka ili propusta. Međunarodna IPM je primijetila slučajeve kada birački odbori nisu brojali niti upisali broj nekorištenih glasačkih listića u protokolima prije nego li su otvorili glasačke kutije (u 10 i 13 slučajeva, respektivno). Članovi BO često nisu znali procedure što je ukazalo na neadekvatnu obuku. Jedna trećina promatranih BO imali su poteškoće u zaključivanju protokola rezultata, a 16 promatranih BO nisu usuglasili brojke kako zakon nalaže. BO su u nekim slučajevima unaprijed potpisali protokole rezultata (10 slučajeva). Ometanje procesa brojanja je prijavljeno u 11 posmatranih slučajeva. BO nisu javno objavili potpisani primjerak protokola rezultata u jednoj četvrti biračkih mjesta što je umanjilo transparentnost.

Ranije faze izrade rezultata su pozitivno ocijenjene. Poteškoće u brojanju sa kojima su se suočavali BO još su dokazane time što su brojna OIP dobila protokole koji su nepotpuni ili nisu potpisani. Promatrači međunarodne IPM su uglavnom mogli da prate čitav proces.

INFORMACIJE O MISIJI I PRIZNANJA

Sarajevo, 8. listopada 2018. godine – Izjava o preliminarnim nalazima i zaključcima je rezultat zajedničkog poduhvata u koji su uključeni Ured za demokratske institucije i ljudska prava OESS-a (ODIHR), Parlamentarna skupština OESS-a (OESS PA), Parlamentarna skupština Vijeća Europe (PACE), Europski parlament (EP) i Parlamentarna skupština NATO-a (NATO PA). Procjena se vrši kako bi se ustanovilo da li su izbori bili usklađeni sa opredjeljenjima OESS-a, Vijeća Europe i sa drugim međunarodnim obvezama i standardima demokratskih izbora, kao i sa državnim zakonima.

G. Mavroudisa Voridisa (Grčka) je imenovao Predsjedavajući OESS-a za Specijalnog koordinatora i predvodnika kratkoročno angažirane promatračke misije OESS-a. Gđa. Pia Kauma (Finska) predvodila je delegaciju Parlamentarne skupštine OESS-a. Dama Cheryl Gillan (Ujedinjeno Kraljevstvo) predvodila je delegaciju Parlamentarne skupštine Vijeća Europe. G. Frank Engel (Luksemburg) predvodio je delegaciju Europskog parlamenta. Gđa. Rasa Juknevičienė (Litvanija) predvodila je delegaciju Parlamentarne skupštine NATO-a. Ambasador Peter Tejler (Švedska) na čelu je ODIHR Izborne promatračke misije koja je operativna od 27. kolovoza 2018. godine.

Ova Izjava o preliminarnim nalazima i zaključcima se donosi prije završetka izbornoga procesa. Konačna ocjena izbora ovisiti će, djelomično, o postupanju u preostalim fazama izbornoga procesa što uključuje i brojanje, izradu zbornoga pregleda i objavljivanje rezultata, te rješavanje eventualnih prigovora ili žalbi podnesenih nakon dana izbora. ODIHR će objaviti detaljno konačno izvješće sa preporukama za eventualna poboljšanja otprilike osam tjedana po završetku izbornoga procesa. Parlamentarna skupština OESS-a predstaviti će svoje izvješće na svojoj zimskoj sesiji u Beču u veljači 2019. godine. Parlamentarna skupština Vijeća Europe predstaviti će svoje izvješće Stalnom vijeću 23. studenog u Helsinkiju. Europski parlament predstaviti će svoje izvješće na narednom sastanku svog Odbora za vanjsku politiku. Parlamentarna skupština NATO-a predstaviti će svoje izvješće tokom jesenje sjednice 18. studenog 2018. godine.

ODIHR IPM sastoji se od 16 stručnjaka sa sjedištem u Sarajevu i 22 dugoročno angažiranih promatrača raspoređenih širom zemlje. Na dan izbora je bilo raspoređeno 316 promatrača iz 43 zemlje, uključujući 249 dugoročno i kratkoročno angažiranih promatrača koje je postavio ODIHR, kao i delegaciju od 27 članova iz Parlamentarne skupštine OESS-a, delegaciju od 23 člana iz Parlamentarne skupštine Vijeća Europe, delegaciju od 9 članova Europskog parlamenta te delegaciju od 8 članova iz Parlamentarne skupštine NATO-a. Otvaranje je promatrano na 128 biračkih mjesta, a glasovanje na 1.232 biračka mjesta širom zemlje. Brojanje glasova je promatrano na 126 biračkih mjesta. Proces izrade zbirnih rezultata je promatran u 95 OIP.

Međunarodna IPM želi se zahvaliti vlastima na njihovom pozivu za promatranje izbora i Središnjem izbornom povjerenstvu na pruženoj pomoći. Međunarodna IPM također želi izraziti svoju zahvalnost ostalim institucijama, političkim strankama, medijima i organizacijama građanskog društva kao i zastupnicima međunarodne zajednice na njihovoj suradnji.

Za dodatne informacije, molimo obratite se:

- Veleposlanik Peter Tejler, šef ODIHR Izborne promatračke misije, u Sarajevu (+387 33 288 701);
- Thomas Rymer, glasnogovornik ODIHR +387 67 130 1572 or +48 609 522 266), ili Alexey Gromov, ODIHR savjetnik za izborna pitanja, Varšava (+48 663 910 311);
- Iryna Sabashuk, Parlamentarna skupština OESS-a , +387 62 361 066 ili +45 60 10 81 73;
- Chemavon Chahbazian, Parlamentarna skupština Vijeća Europe, +387 62 032 847 ili +33 650 39 29 40;
- Timothy Boden, EP, +387 60 302 0657 ili +32 498 3414
- Ruxandra Popa, Parlamentarna skupština NATO-a, +32 484 690 848.

Adresa ODIHR IPM:

Hotel Holiday, 7. sprat Zmaja od Bosne 4
71000 Sarajevo Bosna i Hercegovina
Tel: + 387 33 288 701; E-mail: office@odihr.ba

*Engleska verzija ovog izvješća je jedini zvanični dokument.
Nezvanični prijevodi su dostupni na bosanskom, hrvatskom i srpskom jeziku.*